



 Folkekirke og Religionsmøde  
**Årsberetning 2013**

# Nye tendenser i religionsmødet

Af generalsekretær Kåre Schelde Christensen



Kåre Schelde Christensen  
Generalsekretær

## New ??

Det er den 4. december 2013. Jeg sidder i Oslo samlet med mine skandinaviske kolleger. Vi er egentlig samlet, fordi vi skal diskutere de overordnede rammer for et nyt skandinavisk religionsteologisk projekt. Men pludselig lander samtalen på 'noget nyt', 'noget, der er på vej', 'noget, vi ikke helt ved, hvad vi skal kalde'. Engang hed det New Age, og alt var meget enklere. Dengang var det muligt at definere, hvem der tilhørte hvad. Siden er alting blevet mere flydende, og til at beskrive denne tendens har vi brugt termerne 'østlig inspireret spiritualitet', 'nyåndelighed', 'nye spirituelle strømninger' eller måske 'google-buddhisme'. Men sjældent har jeg mødt nogen, der har været begejstret for disse termer – og aldrig nogen, der har defineret deres egen identitet med disse begreber.

## Et fagfelt i opbrud

I løbet af få minutter ved bordet i Oslo finder vi ud af, at både min norske og svenske kollega – og jeg selv – har taget nye begreber i brug. Fra Norge foreslår man 'samtidsreligiøsitet', fra Sverige 'populærreligiøsitet', og jeg selv foreslår 'samtidsspiritualitet'. Det er pudsigt, at vi alle og uafhængigt af hinanden har fået behov for at finde en ny term for det, vi ikke helt kan få hånd om, men som vi alligevel kan registrere i de forskellige nationale sammenhænge. Noget kunne tyde på, at fagfeltet er i opbrud.

## Folkekirkens håndtering af New ??

Hvis vi kigger på, hvordan folkekirken i sin tid håndterede mødet med New Age, var det i høj grad præget af konfrontation og oplysning, ikke mindst gennem Johannes Aagaard og Dialogcenteret. Her var der fokus på, at en institution mødte og forsvarede sig mod en anden institution. Senere blev mødet med 'østlig inspireret spiritualitet' eller 'nyåndelighed' fra flere sider i folkekirken mødt med en tilgang, hvor det blev vigtigt, at vi også i folkekirken skulle skrue op for spiritualiteten, hvis vi stadig ville gøre os gældende. Det har betydet en sand opblomstring af gudstjenester med fokus på stilhed, meditation og spiritualitet siden først i 90'erne – for slet ikke at nævne hele pilgrimsbevægelsens fremkomst i Danmark i begyndelsen af 10'erne.

## Samtidsreligiøsitet – et indledende portræt

Samtidsreligiøsiteten bliver formodentlig kendetegnet ved, at livstydning tager endnu et skridt ud af institutionernes arena – selvom man næsten ikke tror det muligt... Her er religion og livstydning ikke gyldig, blot fordi en stor institution, tradition eller autoritet står bag. Her er religion og livstydning gyldig, fordi det giver mening i mit liv – og flere forskellige livstydninger kan fint bidrage til at belyse mit liv på samme tid. Og netop det at *forstå* sit liv bliver centralt, da næsten alle taget-for-givet antagelser om dette og hint er kastet

over bord. Dette kan vise sig at være en oplagt mulighed for folkekirken, men hvordan griber vi den an? Ja, mit bud er, at der sammen med et fokus på spiritualitet, stilhed og 'åndehuller', for såvel det fortravlede menneske som for det menneske, der slet ikke har noget at bestille, skal mere fokus på livstydning. Her bliver det afgørende at kunne indgå i en fælles refleksion med andre fagdiscipliner om, hvordan livstydninger og identiteter bliver til for moderne mennesker. Kort sagt, hvordan bliver mening og identitet til i 2014? Lige så vigtigt er det at opbygge evne til åbent at kunne belyse, hvad forskellige livstydninger betyder og herunder sagligt at kunne belyse, hvor de skiller sig fra hinanden, og hvor de har fælles perspektiver. Men det hele kommer til at foregå på individets præmisser og med mange andre mulige livstydninger inden for synsfeltet på samme tid. Til gengæld kan det vise sig, at klassiske discipliner som særligt undervisning og sjælesorg kan være mindst lige så relevante som et øget fokus på mere spiritualitet, hvis folkekirken skal være med til at skabe livstydning og mening i samtidsreligiøsitetens tidsalder.



Inspirationsdag med stifts-  
udvalg vedr. religionsmøde,  
Hannerup Kirke

### Nye tiltag i 2014

F&R etablerer i 2014 et nyt sognelæringsnetværk, der netop skal arbejde med, hvordan de enkelte sogne kan håndtere at være kirke i samtidsreligiøsitetens tidsalder (læs mere herom i Årsberetningens afsnit 3). Samtidig vil bestyrelsen nedsætte en arbejdsgruppe, der skal undersøge og komme med anbefalinger til præsters uddannelsesforløb i forhold til at kunne varetage embedet i et samfund præget af religiøs mangfoldighed. Blot for at nævne nogle af F&R's arbejdsopgaver i 2014.

Med nærværende årsberetningen ønsker vi at give et indblik i Folkekirke og Religionsmødes arbejde i 2013. Men inden årets aktiviteter og begivenheder i F&R præsenteres, skal først formanden for F&R have ordet.

God læselyst!

Kåre Schelde Christensen

Generalsekretær

# Formanden har ordet

## Fra nicheproduktion til hjerterytme – religionsmødet flytter ind i folkekirken hjertekammer

Af formand Annette Brounbjerg Bennedsgaard



Annette Bennedsgaard  
Formand

### Religionsmødet flytter fra sin niche

Forældre er stolte, når børnene flytter hjemmefra, og jeg er stolt af, at Folkekirke og Religionsmøde på bare 12 år har gjort os selv overflødige. Og sådan er det, når det handler om konkrete religionsmødeaktiviteter. Sogne, stiftsudvalg og tværgående tiltag har etableret et mangfoldigt religionsmødearbejde.

Før var religionsmøde en lille niche, i dag er det en dagsorden i mange kirker. Vi er for længst holdt op med at diskutere, om vi skal indgå i religionsmøde. I stedet opfinder vi måder at være i religionsmødet på. Årsagen er helt enkelt, at enhver kan se, at religionsmøder finder sted fra Hobro til Nørrebro, fra vuggestuer til plejehjem hver eneste dag.

### Religionsmødet flytter ud af sit kælderværelse

Religionsmøde er på vej ud af pionerfasen. Næste skridt på vejen kræver, at vi sørger for flere ressourcer og nye strukturer, der understøtter arbejdet. I går var det en nicheproduktion, som særligt engagerede enkeltpersoner frivilligt tog sig af, i morgen skal vi sørge for, at religionsmødet er bredt og solidt forankret i kirken. Vi skal have flyttet religionsmødet ud af kælderværelset.

### Uddannelse, læring, uddannelse og læring

I går forstod vi religionsmøde som en lille velafgrænset opgave. Noget med muslimer og nogle få new age-folk. I morgen skal religionsmøde indgå som et obligatorisk element i uddannelsen af alle i kirken – fra præster til menighedsrådsmedlemmer. Fordi det er blevet tydeligt, at evnen til at indgå i dialog om tro er livsvigtig for kirkens overlevelsessevne i et hyperkomplekst samfund, hvor *ethvert* menneske sammensætter sin identitet og religiøse selvforståelse autodidakt. Også folkekirkemedlemmer.

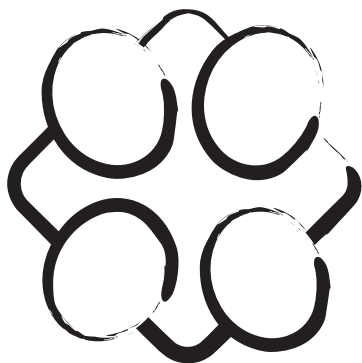
### Kirken som beriget kost til det danske samfund

I morgen vil vi som kirke stå på tæer for at larme mere i den offentlige debat. Vi tror, at kristentro stadigvæk er et skatkammer, når vi skal forstå os selv som samfund og som mennesker. I dag er vi bange for at få ørerne i værdikampen og håber derfor på, at ingen journalist ringer. I morgen er vi dagsordensættende, diskursambitiøse og spilforstyrrende i den offentlige debat. På tværs af teologiske uenigheder står vi gerne på hovedet for, at det kristne livs- og menneskesyn må gennemsyre måden, vi indretter vores samfund på.

### Ny vision

Vores målsætning er affødt af en høring i samtlige stiftsudvalg og udtrykt i 'vision 2018' (præsenteres på næste side). Det er en vision, der kalder på, at alle i folkekirken tager arbejdstøjet og de strategiske evner på. Rigtig god arbejdslyst i religionsmødearbejdet, der hvor du er.

Annette Brounbjerg Bennedsgaard  
Formand for Folkekirke og Religionsmøde



Stiftssamarbejdet Folkekirke og Religionsmødes (F&R) formål er med udgangspunkt i evangeliets forkyndelse at styrke folkekirkens møde med andre religioner og livstydninger

## Organisatorisk udvikling præget af 'Vision 2018'

F&R fik et nyt og mere langsigtet styringsredskab i 2013, som skal sikre, at F&R i fremtiden i højere grad bliver i stand til at sikre religionsmødet bedre vilkår i folkekirken og det danske samfund. Bestyrelsen vedtog den 27. februar 2013 'Vision 2018', som konkretiseres gennem fire satsningsområder. 'Vision 2018' blev til på baggrund af en høring i stifterne samt mange gule 'post-it sedler', samtaler og drøftelser i bestyrelse, forretningsudvalg og på sekretariatet. Og ja, det helt centrale ord i visionen lyder, at F&R **vil skabe rammer...** Årsberetningen er struktureret efter visionens satsningsområder, som i løbet af 2013 blev konkretiseret gennem en ny handlingsplan, der løber frem til ultimo 2014. Bestyrelsen vedtog den nye handlingsplan den 12. september 2013. Hele visionens ordlyd og satsningsområderne lyder således:

### Vision 2018

"Folkekirke og Religionsmøde vil **skabe rammer** for ligeværdig dialog og forpligtende sameksistens med mennesker med anden religion eller livstydning i Danmark."

Visionen opfyldes gennem fire satsningsområder:

1. at opbygge og varetage **nationale folkekirkelige relationer** til andre religioner og livstydninger samt internationale samarbejdsrelationer
2. at arbejde for **flere ressourcer og relevante strukturer** til håndtering af religionsmødet i folkekirken og det danske samfund
3. at udvikle **praksisorienterede læringsmiljøer**, der styrker folkekirkens engagement i religionsmødet og relevans i et samfund præget af religiøs mangfoldighed
4. at fremme den **religions- og pastoralteologiske refleksion** over religionsmødet i folkekirken"

## 1. Nationale folkekirkelige relationer til andre religioner

*F&R vil "opbygge og varetage **nationale folkekirkelige relationer** til andre religioner og livstydninger samt internationale samarbejdsrelationer". I 2013 blev dette satsningsområde ramme for følgende konkrete aktiviteter:*

### Konference for kristne og muslimske ledere i Danmark 2013

Siden 2006 har der i regi af Kristent-Muslimsk Samtaleforum (KMS) været afholdt en årlig lederkonference. KMS ledes af en styregruppe med fem kristne og fem muslimske medlemmer, og sekretariatsfunktionen for KMS varetages af F&R.

**KMS' formål** er at fremme den fælles religionssamtale og værne om og bidrage til udviklingen af det danske samfund som et demokratisk og inkluderende samfund. KMS søger at styrke relationerne og fremme dialogen mellem muslimske og kristne ledere på nationalt plan. I netværket adresserer man i fællesskab emner af samfundsmæssig, kulturel og religiøs karakter.



Steen Skovsgaard, biskop,  
KMS-konference 2013



Ahmet Onay, formand,  
Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse  
KMS-konference 2013

**Deltagere på konferencen:** 44 kristne og muslimske ledere var den 16. november 2013 samlet til den 8. konference arrangeret af "Kristent-Muslimsk Samtaleforum". Konferencen fandt sted i Dansk Islamisk Råds moske i København. Fra kristen side deltog fem biskopper fra folkekirken samt præster og organisationsledere fra forskellige kirkesamfund. Fra muslimsk side deltog seks imamer samt repræsentanter for en række muslimske organisationer.

**Tema og program:** Temaet for konferencen var: "Skal vi arbejde for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark". Repræsentanter for forskellige religiøse grupper i Norge og Sverige redegjorde for deres erfaringer med interreligiøse fora og understregede, at der både er fordele og ulemper ved at have multilaterale samarbejdsråd, men at norske og svenske tiltag generelt er et skridt i den rigtige retning i dialogen mellem trossamfund i de to lande.

I en paneldrøftelse om behov og muligheder for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark gav biskop Karsten Nissen, folkekirken, Asmat Mojaddedi, formand for Muslimernes Fællesråd, samt Pernille Kjeldgård, Københavns Kommune, deres bud på samfundsrelevans og mulige opgaver for et eventuelt dansk samarbejdsråd. Konferencens deltagere var enige om, at der også i Danmark er behov for videreudvikling af et samarbejdsråd.

Konferencen var planlagt og gennemført af den styregruppe, der blev nedsat på sidste års lederkonference i KMS. Styregruppen bestod af formand Kirsten Münster (Folkekirke og Religionsmøde), næstformand Cömert Küçükakin (Dialog Forum), Nik Bredholt (Danske Kirkers Råd/Den katolske Kirke), Henrik Abdulhamid Sørensen (Dansk Muslimsk Union), Michael Krogstrup Nissen (Folkekirke og Religionsmøde), Sami Küçükakin (Muslimernes Fællesråd), Holger Lam (Danske Kirkers Råd/Frikirkeforum), Abdurrazak Sarikaya (Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse), Haleema Uppal (Minhaj-ul Quran) og Jørgen Degn Bjerrum (Folkekirke og Religionsmøde).

## Seminar om religionsdialog for 35 imamer i Danmark

På opfordring af formand for Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse (DTIS) Ahmet Onay arrangerede generalsekretæren et seminar om religionsdialog for DTIS' 35 imamer i Danmark. Seminaret blev afholdt på DTIS' hovedkontor i Glostrup d. 29. april. Biskop Peter Fischer-Møller, sognepræst Karin Vestergaard og tre imamer bidrog med oplæg ved seminaret. Imamerne udtrykte et stort ønske om at komme i tættere kontakt med lokale kirker og var særligt optaget af sociale spørgsmål samt de unges uddannelse og fremtid i Danmark. Samtalerne på seminaret satte fokus på, hvor vigtigt det er, at F&R er med til at facilitere de rette strukturer som brobygger mellem lokale moskeer og kirker, så mange lokale ønsker om at skabe en større kontakt også kan omsættes til handling.

## European Council for Religious Leaders

'European Council for Religious Leaders' (ECRL) holdt møde i Wien den 7.-9. maj 2013 og fra Danmark deltog biskop Elisabeth Dons Christensen. På mødet bidrog Elisabeth Dons Christensen med et oplæg om "Citizenship beyond legal frameworks – living together in Europe in cultural and religious diversity. The contribution of religious communities and their leaders in welcoming "the other" with dignity and inclusiveness." Rådet samles en gang om året og vedtog på dette møde en ny erklæring (Wien-erklæringen) om "Religionsfrihed – rettigheder og forpligtigelser".



KMS-konference 2013,  
Dansk Islamisk Råd, Nørrebro

## Journées d'Arras

Den 21.-25. maj deltog generalsekretæren i en konference i netværket Journées d'Arras i Sofia i Bulgarien. Journées d'Arras er et europæisk og økumenisk netværk for personer, der arbejder med kirkelig islamdialog i Europa. Temaet for årets konference var "Christian Orthodox Perception of Islam". I 2014 mødes netværket Journées d'Arras i Birmingham, England.

## Nordisk samarbejde

Gennem de sidste fem år er der opbygget et godt samarbejde mellem aktører og fagpersoner på religionsmødeområdet i de nordiske folkekirker. Konkret kommer det bl.a. til udtryk ved, at der med ca. etethalvt års mellemrum afholdes "Nordisk Religionsdialogkonference" – senest i marts 2014 i Stockholm. Men også i andre sammenhænge giver netværket mulighed for faglig sparring og inspiration. Den 4. december deltog generalsekretæren og netværkskonsulenten i en Religionsteologisk konsultation i Oslo om "Luthersk selvforståelse i møde med andre religioner". Konsultationen var arrangeret af Mellomkirkelig råd og bispemøtet i den Norske kirke. I forlængelse af konsultationen var der planlagt ERFA-dag med norske og svenske kolleger. Her blev bl.a. udformning af et nyt Nordiske Religionsteologiske projekt vedtaget.

## 2. Flere ressourcer og relevante strukturer

*F&R vil "arbejde for **flere ressourcer og relevante strukturer** til håndtering af religionsmødet i folkekirken og det danske samfund". I 2013 blev dette satsningsområde ramme for følgende konkrete aktiviteter:*

### Religionslovgivning og grundlovens § 69 til debat

Siden 1849 har grundloven indeholdt to løfteparagraffer. Den ene handler om folkekirken (§ 66) og i den anden (§ 69) står der: "De fra folkekirken afvigende trossamfunds forhold ordnes nærmere ved lov." I de senere år, hvor Danmark mere og mere tydeligt har udviklet sig til samfund præget af religiøs mangfoldighed, bliver drøftelsen af grundlovens § 69 aktuel. Ved to lejligheder indbød F&R i 2013 til en drøftelse af en evt. ny samlet religionslovgivning for "De fra folkekirken afvigende trossamfund...".

### Folkemødet på Bornholm

F&R var medarrangør af 'Folkekirkens telt', da folkekirken for første gang officielt var med på Folkemødet, som blev afholdt d. 13.-15. juni på Bornholm. Her inviterede F&R indenfor til en debat om grundlovens § 69. Her blev trossamfundenes plads og retsstilling debatteret mellem imam Abdul Wahid Pedersen, folketingspolitiker Daniel Toft Jakobsen (S) og formand for Landsforeningen af Menighedsråd Inge Lise Pedersen. Lektor Peter Lodberg var ordstyrer for debatten. En konkret idé fra paneldebatten var, at man kunne begynde en evt. lovgivningsproces med at identificere afgørende 'pejlemærker' for en evt. ny samlet religionslovgivning i lighed med de seks pejlemærker, som "Udvalget for en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken" har udarbejdet for folkekirkens virke i Danmark.



Folkemødet,  
Bornholm



Debat om Grundlovens § 69,  
Danske Kirkedage,  
Aalborg

## Danske Kirkedage i Aalborg

Også på Danske Kirkedage d. 9.-12. maj i Aalborg satte F&R grundlovens § 69 til debat. Her blev en evt. ny samlet religionslovgivning debatteret af MF Mette Bock (LA), talsmand for Muslimernes Fællesråd Mustafa Gezen, baptist Bent Hylleberg og repræsentant for Hare Krishna Leif Asmark. Paneldebatten satte særligt fokus på, hvor tæt eller hvor langt fra staten det er ønskeligt, at en evt. øget religionslighed i Danmark bliver etableret – samt hvilke ønsker trossamfundene har til en evt. ny lovgivning på området.

## Religionsmødet i en evt. ny styringsstruktur for folkekirken

På baggrund af debatoplægget fra "Udvalget for en mere sammenhængende og moderne styringsstruktur for folkekirken" drøftede F&R's bestyrelse i 2013, hvilke forhold der er afgørende at medtænke i en evt. ny styringsstruktur for folkekirken, så folkekirken fremover får mulighed for at styrke arbejdet med religionsmødet. Den 12. september vedtog bestyrelsen et hørings svar til debatoplægget, der efterfølgende blev indsendt til Kirkeministeriet. I hørings svaret lagde bestyrelsen særlig vægt på to strukturelle forhold: 1. "Såfremt model 2 eller 3 gennemføres med etablering af et eller to fællesorganer, er det ... vigtigt, at F&R bliver organisatorisk knyttet til dette organ eller disse organer". 2. "Det nuværende frugtbare samspil mellem Folkekirke og Religionsmøde og stifter/stiftsudvalg er det vigtigt at understøtte også i den fremtidige struktur." Bestyrelsen ser frem til den fortsatte dialog omkring religionsmødets rammer og placering i en evt. ny styringsstruktur for folkekirken.

## 3. Praksisorienterede læringsmiljøer

F&R vil "arbejde for at udvikle **praksisorienterede læringsmiljøer**, der styrker folkekirkens engagement i religionsmødet og relevans i et samfund præget af religiøs mangfoldighed". I 2013 blev dette satsningsområde ramme for følgende konkrete aktiviteter:

### Sognelæringsnetværk om mødet med muslimer

F&R etablerede i efteråret 2012 et nyt sognelæringsnetværk, der har fokus på folkekirkens lokale møde med muslimer og islam. De deltagende sogne får gennem faglige input og sparring med andre sogne mulighed for at udvikle aktiviteter og mødeformer, som kan anvendes i sognenes egen hverdag.

I alt meldte ti sogne sig ind i netværket, som blev fordelt på to landsdelsnetværk: et for Jylland og et for øerne med fem sogne i hver. Som en del af forløbet, lagde sognene ud med at lave en 'lytterunde' blandt sognets muslimer for på den måde at skabe relationer, samt for at blive klogere på muslimernes ønsker og forventninger til den lokale kirke og lokalsamfundet. Bl.a. på baggrund af lytterunderne har sognene arbejdet videre med at udvikle relevante aktiviteter og tiltag i forhold til sognets møde med lokale muslimer.

I 2013 mødtes sognelæringsnetværkene to gange. Den ene gang foregik som en fælles studietur til Göteborg og Malmø, hvor man bl.a. besøgte 'Interreligiösa Centret' i Göteborg, havde samtaler med stiftsadjunkt for interreligiøs dialog i Göteborg Stift Henrik Frykberg



Ekskursion til Sverige i  
sognelæringsnetværket om  
mødet med muslimer



samt besøgte Skandinaviskens ældste moske i Malmø. Forløbet afsluttes i 2014.

## Sognelæringsnetværk om mødet med nye spirituelle strømning

I forlængelse af Sognelæringsnetværket om mødet med muslimer har F&R i 2013 arbejdet på at udvikle et koncept for et nyt sognelæringsnetværk, hvor fokus skal være på folkekirkens møde med nye spirituelle strømninger i sognet. Sognelæringsnetværket forventes at træde sammen første gang i oktober/november 2014, og her vil præster, menighedsrådsmedlemmer og frivillige få mulighed for at arbejde reflekterende og praksisorienteret med folkekirkens møde med nye spirituelle strømninger i sognet. Se F&R's hjemmeside for nærmere information. Tilmelding til F&R senest d. 15. juni 2014.

## Ny efteruddannelse for præster

I samarbejde med Folkekirkens Uddannelses- og Videnscenter (FUV, tidl. Teologisk Pædagogisk Center) har F&R i 2013 udarbejdet et nyt fire ugers efteruddannelseskursus for præster. Titlen for kurset er "Folkekirkens lokale møde med muslimer og islam" og afvikles i 2015-2016.

Kurset henvender sig til præster, som igennem sognearbejdet eller andet kirkeligt arbejde har muslimer som nabo, og som ønsker at styrke folkekirkens møde med muslimer. Kurset arbejder dels religionsteologisk og giver samtidig et grundlæggende kendskab til islam og muslimer i Danmark, således at deltagerne bliver klædt på til at tage kontakt til muslimer og finde meningsfulde åbninger for relationer, hvor både kirkens åbenhed for omverdenen og integritet bevares. Kurset er udarbejdet som et praksisorienteret læringsmiljø. Det betyder, at kursisterne sideløbende med kursusmodulerne skal gennemføre praktiske, lokale projekter, som læringen på kurset skal spille sammen med. Netværkskonsulent Jarl Ørskov Christensen bliver kursusleder på efteruddannelsen. For nærmere oplysning om kurset se F&R's og FUV's hjemmesider.



Cecilie Rubow, KU  
på inspirationsdag for  
stiftsudvalg

## Leaders for Interreligious Understanding

I samarbejde med Danmission har F&R i 2013 faciliteret dialogprojektet *Leaders for Interreligious Understanding* (LIU). Ud over de danske partnere indgår der partnere fra Egypten, Libanon og Syrien. Dialogprojektet er målrettet yngre ledere (ca. 30-45 år) fra de fire lande, som mødtes til to konferencer i hhv. Libanon og Danmark. Mellem konferencerne gennemfører deltagerne et e-learningforløb. Ti danskere (både kristne og muslimer) har deltaget i projektet i 2013 og samarbejdet fortsættes i 2014. LIU er støttet af Det Arabiske Initiativ under Udenrigsministeriet.

## ERFA- og inspirationsdag med stiftsudvalgene.

Den 6. april blev der i Hannerup Kirke, Fredericia, afholdt ERFA- og inspirationsdag med stiftsudvalg vedr. religionsmøde. I alt deltog 25 stiftsudvalgsmedlemmer fra hele landet. Programmet bød på præsentation af tre stiftsudvalgs konkrete arbejdsopgaver, drøftelse af strukturelle problematikker vedr. religionsmødearbejdet i stifterne, præsentation af F&R's 'Vision 2018' samt workshops. ERFA-dagen bidrog til at sikre struktureret erfaringsudveksling mellem lokale fagpersoner og fik bl.a. fokus på fælles 'flaskehalsproblematikker', når stiftsudvalg med forskellige arbejdsområder lægges sammen.



Islam Forum 2013,  
Ansgargården, Odense



Synagogebesøg ifm.  
Journées d'Arras, Sofia

## 4. Religions- og pastoralteologisk refleksion

F&R vil "arbejde for at fremme den **religions- og pastoralteologiske refleksion** over religionsmødet i folkekirken". I 2013 blev dette satsningsområde ramme for følgende konkrete aktiviteter:

### Fagligt netværk om "Folkekirken møde med nyåndeligheden"

I august 2010 blev netværket "Folkekirken møde med nyåndeligheden" etableret. Netværket består af ni ressourcepersoner med tilknytning til folkekirken og har til formål at kvalificere og styrke folkekirken møde med nye spirituelle strømninger gennem teologisk refleksion og udvikling af kirkens praksisformer for dette religionsmøde. Netværket faciliteres af F&R i samarbejde med Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter (tidl. TPC) og Areopagos og mødes to gange om året i Løgumkloster.

I 2013 var netværket samlet to gange og arbejdede på i fællesskab at skrive en antologi om: "Hvad er i vores egen tradition vigtigt at drage frem inden for teologi, praksisformer, liturgi m.v., i forhold til mødet med nye spirituelle strømninger?". I netværkets arbejde deltager:

Anette Foged Schultz, studenterpræst  
Benedikte Tønsberg, stiftspræst for åndeligt søgende, Aalborg Stift  
Elmo Due, lektor ved Pastoralseminariet i København (facilitator)  
Jette Dahl, stiftspræst for åndeligt søgende, Ribe Stift  
Kåre Schelde Christensen, generalsekretær for F&R (facilitator)  
Lars Møllerup-Degn, landsleder for Areopagos (facilitator)  
Lene Højholt, sognepræst  
Ole Skjerbæk Madsen, missionspræst hos Areopagos  
Peter Ruge, konsulent og coach

### Fagligt netværk om "Folkekirken møde med muslimer og islam"

F&R's faglige netværk vedr. folkekirken møde med muslimer og islam blev etableret i 2011 i samarbejde med Folkekirken Uddannelses- og Videnscenter (tidl. TPC). Pga. en del diskontinuitet i netværket og forskelligrettede forventninger til netværkets arbejde, blev der i 2013 i enighed truffet beslutning om at nedlægge netværket. Tak til alle ressourcepersoner, der har deltaget i netværkets arbejde – og på gensyn i andre faglige sammenhænge!

### Magasin om Religionsmøde

F&R udgiver to gange om året *Magasin om Religionsmøde*. Formålet med magasinet er at opsamle og viderefordre viden om og erfaringer med folkekirken møde med andre religioner og livstydninger. Magasinet er et online magasin, som kan læses på F&R's hjemmeside, og som gratis tilsendes abonnenter pr. e-mail. Magasinet kan læses her: [www.religionsmoede.dk/magasin](http://www.religionsmoede.dk/magasin).

Følgende artikler blev udgivet i 2013:

- Det kristne hjertesprog. Et mødested for kirkelig og folkelig spiritualitet af Peter Ruge
- Reinkarnation og frelse af Ole Skjerbæk Madsen



Annette Bennedsgaard  
Formand



Niels Underbjerg  
Næstformand



Kåre Schelde Christensen  
Generalsekretær



Jarl Ørskov Christensen  
Netværkskonsulent



Mogens S. Mogensen  
Konsulent



Karsten Dideriksen  
Kommunikationsmedarbejder

- Religionsteologisk verksted og en beskrivelse av trekk ved dialogsituasjonen i Norge av Steinar Ims
- Religionsorganisatoriske udfordringer for muslimske trossamfund i Danmark af Niels Valdemar Vinding
- På vej mod den dobbelte folkekirke – med religionsmødet som eksempel af Steen Marqvard Rasmussen
- Konfirmander og religionsmøde – nye redskaber på vej af Christa Lund Herum og Pernille Nærvig Petersen
- Et folkeligt og kirkeligt møde i Folkekirken Tværkulturelle Samarbejde i Odense af Marianne og Jesper Hougaard Larsen
- Det religiøse sprog i bibeltekster og liturgi af Lene Højholt

## Økonomi

I 2013 bevilligede Fællesfonden i Kirkeministeriet 1.313.831 kr. til F&R. Heraf var 399.000 kr. tildelt fra Omprioriteringspuljen til projektet "Folkekirken møde med muslimer og islam i sogne og stifter". De ni medlemsstifter bidrog med i alt 243.831 kr. til dækning af halvdelen af netværkskonsulentens ansættelse. Derudover blev arbejdet i Kristent-Muslimsk Samtaleforum i 2013 støttet af Dansk Muslimske Union (5.000), Danmission (4.000), Mission Afrika (5.000), Dansk Tyrkisk Islamisk Stiftelse (3.000), Ribe Stift (3.000), Lolland-Falsters Stift (2.000), Københavns Stift (5.000), Viborg Stift (5.000), Fyens Stift (3.000), Muslimernes Fællesråd (3.000), Århus Stift (5.000), Aalborg Stift (5.000) og Grundtvigsk Forum (4.000).

## F&R's sekretariat

Generalsekretær Kåre Schelde Christensen er daglig leder af F&R. Netværkskonsulent Jarl Ørskov Christensen blev ansat pr. 15. august 2013 og afløser dermed Jan Nilsson. Netværkskonsulenten er primær ansvarlig for udviklingen af F&R's praksisorienterede læringsmiljøer og det religions- og pastoralteologiske arbejde samt kontakttled til sogne og stiftsudvalg. Ph.d. Mogens S. Mogensen er tilknyttet F&R som ekstern konsulent til varetagelse af særlige opgaver samt facilitering af Kristent-Muslimsk Samtaleforum. Karsten Dideriksen er ansat i en studentermedarbejderstilling til at løse opgaver vedrørende kommunikation. Karsten Poulsen varetager F&R's bogholderi.



Asmat Mojaddedi, formand,  
Muslimernes Fællesråd,  
KMS konference 2013

## F&R's bestyrelse

Bestyrelsen har i overensstemmelse med F&R's vedtægter holdt fire bestyrelsesmøder i 2013. På møderne er der afsat tid til tematiske oplæg og drøftelser vedr. religionsmødet, og følgende emner har været behandlet i bestyrelsen i 2013:

- Præsentation af og overvejelser over Christfulness som alternativ til traditionel mindfulness v. missionspræst Ole Skjerbæk Madsen
- Præsentation af undersøgelsen "Meninger med menighedsråd" med særlig fokus på at vise, hvordan menighedsrådenes interesse for religionsmøde er led i folkekirkens generelle udvikling v. seniorkonsulent Steen Marquard Rasmussen
- Oplæg om "De måske kristne" v. salmedigter og religionsforsker, ph.d. Iben Krogsdal
- Besøg på Folkekirkens Tværkulturelle Samarbejde i Odense med oplæg ved Marianne og Jesper Hougaard Larsen

## F&R's bestyrelse (pr. 27. januar 2014)

Stiftssamarbejdet "Folkekirke og Religionsmøde" er et samarbejde mellem stiftsøvrighederne i følgende ni stifter: Fyens, Haderslev, Københavns, Lolland-Falsters, Ribe, Roskilde, Viborg, Aalborg og Århus. Stiftssamarbejdet blev etableret den 14. januar 2002. De deltagende stifter udpeger hver to medlemmer til F&R's bestyrelse. Desuden udpeger biskopperne af deres midte en repræsentant til bestyrelsen.

Annette Brounbjerg Bennedsgaard, udviklingskonsulent (formand, Århus Stift)

Niels Underbjerg, stiftspræst (næstformand, Københavns Stift)

Christian Bach Iversen, fhv. lærer (kasserer, Viborg Stift)

Kirsten Münster, sognepræst (sekretær, Haderslev Stift)

Birte Jacobsen, sognepræst (FU-medlem, Fyens Stift)

Benedicte Tønsberg, sognepræst (Aalborg Stift)

Dorte Hedegaard, studenterpræst (Lolland-Falsters Stift)

Elizabeth Padillo Olesen, Tværkulturel medarbejder i Kolding Provsti (Haderslev Stift)

Heinrich Wichmann Pedersen, sognepræst (Ribe Stift)

Jesper Hougaard Larsen, leder af Folkekirkens Tværkulturelle Samarbejde i Odense (Fyens Stift)

Karin Elisabeth Vestergaard, sognepræst (Viborg Stift)

Kjeld Holm, biskop (Repræsentant for biskopperne)

Michael Krogstrup Nissen, sognepræst (Københavns Stift)

Michael Ravnholt Westh, sognepræst (Roskilde Stift)

Poul Erik Kammersgaard, sognepræst (Ribe Stift)

Tom Friis, sognepræst (Lolland-Falsters Stift)

Thomas Bro Wormslev Jakobsen, ph.d.-stipendiat (Aalborg Stift)

Repræsentant for Roskilde Stift, p.t. vakant

Repræsentant for Århus Stift, p.t. vakant

Afgående bestyrelsesmedlemmer:

Poul Jørgen Raagart, ingeniør (Roskilde Stift)

Anne Ehlers, sognepræst (Århus Stift)



Folkekirkens Tværkulturelle  
Samarbejde, Odense

## Appendix

Pressemeddelse fra Konference for kristne og muslimske ledere i Danmark 2013

### Muslimske og kristne ledere: Der er behov for videreudvikling af den interreligiøse dialog i Danmark

44 muslimske og kristne ledere var den 16. november 2013 samlet til den 8. konference arrangeret af "Kristent-Muslimsk Samtaleforum". Konferencen fandt sted i Dansk Islamisk Råds moske i København. Fra kristen side deltog 5 biskopper fra folkekirken samt præster og organisationsledere fra forskellige kirkesamfund. Fra muslimsk side deltog 6 imamer samt repræsentanter for en række muslimske organisationer. Temaet for konferencen var: "Skal vi arbejde for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark".

Repræsentanter for forskellige religiøse grupper i Norge og Sverige redegjorde for deres erfaringer med interreligiøse fora og understregede, at der både er fordele og ulemper ved at have multilaterale samarbejdsråd, men at norske og svenske tiltag generelt er et skridt i den rigtige retning i dialogen mellem trossamfund i de to lande.

I en paneldrøftelse om behov og muligheder for et samarbejdsråd for tros- og livssynssamfund i Danmark gav biskop Karsten Nissen, folkekirken, Asmat Mojaddedi, formand for Muslimernes Fællesråd, samt Pernille Kjeldgård, Københavns Kommune, deres bud på samfundsrelevans og mulige opgaver for et eventuelt dansk samarbejdsråd.

Konferencens deltagere var enige om, at der også i Danmark er behov for videreudvikling af den interreligiøse dialog, og at denne proces kan føre til dannelse af et interreligiøst samarbejdsråd på basis af eksisterende relationer. Sammensætningen af et sådant råd kræver imidlertid yderligere kontakter og overvejelser.

Den kommende styregruppe for Kristent-Muslimsk Samtaleforum blev bedt om at arbejde videre med processen.

Elisabeth Dons Christensen, biskop over Ribe Stift, udtaler: "Det er afgørende, at et evt. samarbejdsråd etableres sammen med græsrødderne, og frem for alt skal alle de, der ønsker et sådant råd, sørge for, at dialogen tilbage til deres trossamfund styrkes og opretholdes".

Mohamed al-Maimouni, Dansk Islamisk Råd, er meget åben over for oprettelsen af et interreligiøst samarbejdsråd, dog er det nødvendigt at definere de fælles interesser og mål for rådet.

Konferencens deltagere var enige om at mødes igen d. 8. november 2014.



Rundvisning i Dansk Islamisk Råds nye moské, København

 **Folkekirke og Religionsmøde**

Peter Bangs Vej 1, indg. 5  
2000 Frederiksberg  
mail@religionsmoede.dk  
www.religionsmoede.dk



Formand:  
Annette Broubjerg Bennedsgaard

Generalsekretær:  
Kåre Schelde Christensen